

Vatandaşlık Eğitimi Bakımından Sosyal Bilgilerin Toplumsal Gücü*

The Social Power of Social Studies in Terms of Citizenship Education

Doç. Dr. Handan Deveci - Yrd. Doç. Dr. Tuğba Selanik Ay

Öz

Sosyal bilgiler dersi ile bireylerin toplumsallaşması, içinde yaşadıkları toplumun sorunlarına duyarlı bireyler olarak yetişmesi sağlanmaya çalışılmaktadır. Bir başka deyişle sosyal bilgiler dersinin toplumu geliştirme, geliştirme gibi toplumsal bir gücü vardır. Bu araştırmada sınıf öğretmenleri adaylarının görüşlerine göre vatandaşlık eğitiminde sosyal bilgiler dersinin toplumsal gücü ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu amaçla 115 sınıf öğretmenleri adayına açık uçlu anket uygulanmış, elde edilen veriler içerik analizi tekniği ile çözümlenmiştir. Öğretmen adayları vatandaşlık eğitiminde sosyal bilgilerin toplumsal gücünü vatandaşlık eğitimine yönelik konuların toplumu güçlendirmeye hizmet etmesi, vatandaşlık eğitimine yönelik kazanımların toplumu oluşturan bireylere kazandırılması biçiminde açıklamışlardır. Sosyal bilgiler dersi yaşamı kolaylaştırarak, hakların korunmasını sağlayarak, toplumsal düzeni artırarak toplumsal yaşama yön vermektedir. Öğretmen adaylarının kimileri öğrencilerin haklarını kullanarak, sosyal etkinliklere katılım göstererek, güncel olayları izleyerek sosyal bilgiler dersinde vatandaşlık ile ilgili edindikleri bilgi, beceri ve değerlerin kullandığını belirtmişlerdir. Kimi öğretmen adayları da toplumda yaşanan olumsuz davranışların artması nedeniyle sosyal bilgiler dersinde vatandaşlık ile ilgili edindikleri bilgi, beceri ve değerlerin yaşamda yeterince kullanılmadığı biçiminde görüş belirtmişlerdir. Öğretmen adayları sosyal bilgiler dersi ile toplumu kaynaştırmak üzere okul-toplum ilişkisini sağlayan yöntem ve teknikleri kullanma, derse aile katılımı sağlama, güncel olay öğretimi gerçekleştirme gibi çalışma-

lar gerçekleştirecekleri yönünde de görüş belirtmişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre vatandaşlık eğitiminde sosyal bilgilerin toplumsal gücünü artırmak üzere sosyal bilgiler dersinde çeşitli etkinliklerin düzenlenebileceği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Toplumsal Güç, Vatandaşlık Eğitimi, Öğretmen Adayı

Abstract

With social studies course, it is aimed to socialize the individuals and train them as the ones sensitive to the problems of the society. In other words, social studies course has such a social power as to change and develop the society which is made up of the individuals. In the present study, the social power of social studies course in citizenship education depending on the prospective elementary school teachers' views has been put forth. So, an open-ended questionnaire was applied to 115 prospective elementary school teachers and the data obtained were analyzed using the content analysis technique. Prospective elementary school teachers explained the social power of social studies in citizenship education as the citizenship education-related subjects' helping to strengthen the society and redounding the objectives regarding the citizenship education to the individuals. Social Studies course leads the social life making life easier, protecting the rights and increasing the social order. Some of the prospective teachers stated that they used knowledge, skills and values related with

Doç. Dr. Handan Deveci, Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi, hanil@anadolu.edu.tr

Yrd. Doç. Dr. Tuğba Selanik Ay, Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, tsay@aku.edu.tr

* Bu çalışma, Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumu'nda (Değişen Dünyada Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitiminde Yeni Yönelimler ve Sorunlar) sözlü bildiri olarak sunulmuş ve özet olarak basılmıştır.

citizenship acquired in social studies course. On the other hand, some others indicated that knowledge, skills and values related with citizenship acquired in social studies course were not being used enough due to the increase in negative behaviours in society. Prospective teachers stated that to unite the society via the social studies course, they would use methods and techniques yielding school-society relation and conduct studies ensuring family participation in the course and teach the contemporary issues. According to the research results, it can be said that various activities can be organized in social studies course to increase the social power of social studies in citizenship education.

Keywords: *Social Studies, Social Power, Citizenship Education, Prospective Teacher*

Giriş

Sosyal bilgiler insanlar, yerler, kültürler ve çeşitli sorunlar ile birlikte dünyayı tanımayı ve anlamlandırmayı sağlayan bir ders olduğundan ilköğretim okullarında önemli bir yere sahiptir. Dünyaya ve yaşama ilişkin genel bir görüş oluşturabilmek, karar verme, düşünme gibi çeşitli becerileri geliştirebilmek için tarihsel, coğrafi, ekonomik, politik anlayış gerekmektedir, bu anlayış da sosyal bilgiler dersiyle kazanılmaktadır (Parker, 2010). Sosyal bilgiler insanın fiziksel ve kültürel çevreyle etkileşim kurmasını sağlar, insanlara buldukları yer hakkında bilgi verir, insanların nereye ve nasıl gittiğini anlamaya yardım eder, kararların nedenlerini açıklar, yaşamı düzenlemeyi sağlar (Shoob ve Stout, 2008). Sosyal bilgiler derste güncel olayları konu edindiğinden çeşitli görüşleri ve uygulamaları bütünleştirir, böylece öğrencilerin sınıfta bir vatandaş olarak davranması sağlanır (Becker, 2007). Sosyal bilgiler dersinde gerçekleştirilen öğrenci merkezli etkinliklerle okuldaki eğitimin yaşama yönelik olması sağlanarak değişen ve gelişen yaşama uyum kolaylaşır.

Sosyal bilgiler dersi öğrencilerin toplumsal katılımını sağlayarak okul ve toplum ile ilgili sorunların çözümünde, işbirliğine dayalı etkinlikler yoluyla öğrencilerin etkin rol oynamasına yönelik olanaklar tanıyarak hem öğrenciler hem de toplum açısından vatandaşlık eğitimine katkıda bulunur (Homana, Barber ve Purta, 2006). Sosyal bilgiler Türkiye’de vatandaşlık eğitimine hizmet eden en önemli derslerden biridir.

Sosyal bilgiler dersi farklı ülkelerde ve bazı ülkelerin farklı bölgelerinde sosyal bilgiler, toplumsal bilgiler, politik bilgiler gibi farklı şekillerde isimlendirilmekle birlikte dersin içeriğine bakıldığında her ülke ya da bölge için iyi vatandaş yetiştirmeye hizmet eden bir ders olduğu görülmektedir (Ortloff, 2011). Uzun yıllardan beri alanın uzmanları, sosyal bilgiler öğretiminin temel amacının vatandaşlık eğitimi olduğunda uzlaşmaktadırlar. Nitekim sosyal bilgilerin çeşitli tanımları incelendiğinde tüm tanımlarda etkili vatandaş kavramına vurgu yapıldığı görülmektedir (NCSS,1994; Logan, 2009). Safran (2011)’da, sosyal bilgilerin devlet ve toplumlar için stratejik önemi olan bir ders olduğuna vurgu yaparak bu ders kapsamında bireylerin vatandaşlık bilincini, sosyal yaşam için gerekli bilgi, beceri, tutum, değer ve davranışları edindiklerini belirtmektedir.

Dünya’daki çeşitli ülkelerde uygulanan sosyal bilgiler programları incelendiğinde sosyal bilgilerin toplumsal katılım sağlama, sosyal ve ahlâki sorumluluk kazandırma gibi etkili vatandaş yetiştirmeye yönelik amaçları olduğu görülmektedir (Öztürk ve Deveci, 2010; Sunal, Sunal ve Lynn, 2009). Farklı ülkelerdeki vatandaşlık eğitimine yönelik uygulamalar ele alındığında örneğin Singapur’da, sosyal bilgiler programının öncelikle Singapur’un kalkınmasına katkı sağlaması görüşüne vurgu yapılmış, etkili vatandaşlık eğitimi tüm ünitelerde yer almıştır (Jasmine ve Sim, 2011). Japonya’da ise sosyal bilgiler dersi toplumsal kuralların üzerinde durarak bireyleri toplumsallaştırmayı amaçlamaktadır (Ikeno, 2012). ABD’de ilköğretim okullarında vatandaşlık eğitimi sosyal bilgiler eğitiminin merkezinde yer almakta ve vatandaşlık konuları sosyal bilgilerin içerisinde bulunmaktadır. Ayrıca vatandaşlık eğitimi New York, California, Arizona vb. büyük eyaletler dışında bağımsız bir ders olarak ilköğretim okullarında yer almazken ara disiplin olarak sosyal bilgiler içinde verilmektedir (Merey, Karatekin ve Kuş, 2012). Türkiye’de ise vatandaşlık eğitimi hem vatandaşlık ve demokrasi eğitimi dersi yoluyla hem de sosyal bilgiler ve çeşitli derslerde yer alan ara disiplinler ile gerçekleştirilmektedir. Vatandaşlık eğitimi farklı ülkelerin eğitim programları açısından ele alındığında da, vatandaşlık eğitiminin temel olarak sosyal bilgiler derslerinin sorumluluğunda olduğu görülmektedir.

Sosyal bilgiler dersinin yetiştirmeyi amaçladığı vatandaş, çevresindeki bireysel veya toplumsal sorunların çözümünü başkalarından beklemezsizin çözme-

ye girişen vatandaşdır. Bu vatandaş politik, sosyal ve ekonomik konularda bilgi ve becerilerini uygulayan ve eyleme dönüştüren kişidir (Akhan, 2011). Bu bağlamda sosyal bilgiler dersi kapsamında bilgiyi öğrencinin keşfetmesine, öğrenilenlerin günlük yaşamla bütünleştirilmesine ve kullanılmasına olanak sağlayan etkinliklerle öğrenme sürecinin zenginleştirilmesi, sözü edilen niteliklere sahip vatandaşlar yetiştirilmesine katkı sağlayabilir. Sosyal bilgilerin günümüzdeki eğitimsel açıdan en önemli hedeflerinden birisi iyi bir ulusal vatandaş yetiştirmek ile beraber Avrupa Birliği vatandaşlığına uyum sürecini tamamlamaktır (Yanpar Yelken, 2011). Görüldüğü gibi Türkiye’de ve Dünyada sosyal bilgiler programının ulusal ve evrensel farkındalıklar yaratması amaçlanmış, vatandaşlık eğitimi açısından sosyal bilgiler temel ders olarak görülmüştür. Bu bağlamda sosyal bilgiler dersinin vatandaşlık eğitiminde toplumsal gücü yadsınamaz.

İlgili alanyazında sosyal bilgiler dersi ile vatandaşlık eğitiminin ilişkilendirildiği araştırmalar (Agbaria, 2011; Crowe, 2006; Ersoy, 2007; Moore, 2012; Özmen, 2011; Pope ve Patterson, 2012) bulunmakla birlikte doğrudan vatandaşlık eğitimi bakımından sosyal bilgilerin toplumsal gücünün ele alınıp, sosyal bilgilerin toplumu değiştirme ve geliştirme bakımından önemini ele alındığı bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Ancak ilgili çalışmalar incelendiğinde sosyal bilgilerin toplumsal işlevlerinin vurgulandığı görülmektedir. Örneğin, Des Rosier ve Colas (2004) çalışmalarında gençlerin seçim sürecine katılmalarını sağlamak için seçme, seçilme gibi vatandaşlık ile ilişki kavramları ele alan sosyal bilgiler dersi programına önemli görevler düştüğünü vurgulamıştır. AbdulRaheem ve diğerleri (2011) sosyal bilgiler dersinde vatandaşlık eğitiminin vatandaşlık okuryazarlığı ve vatandaşlık bağlılığı geliştirme üzerindeki etkisini araştıran çalışmalarında sosyal bilgiler dersi kapsamında verilen vatandaşlık eğitiminin öğrencilerin vatandaşlık okuryazarlığı ve vatandaşlık bağlılığı üzerinde olumlu etkisi olduğu sonucunu elde etmiştir. Ertürk ve diğerleri (2012) çalışmalarında 1924 ve 2005 sosyal bilgiler programları çerçevesinde vatandaşlık konularını karşılaştırmış; araştırma sonucunda sosyal bilgiler programında vatandaşlık konularının içerik, ders saatleri ve beklenen öğrenci çıktıları açısından değişikliğe uğradığı sonucuna ulaşmışlardır.

Sosyal bilgiler dersi bireylerin değer kazanmalarına, içinde yaşanılan topluma ve dünyaya karşı bakış açısı geliştirmelerine, hak ve sorumluluklarını fark etme-

lerine ve kullanmalarına, çevrelerinde gözlemlenen olaylara ve durumlara karşı duyarlılık geliştirmelerine dolayısıyla etkili vatandaşlar olarak yetişmelerine katkı sağlar. Bir başka deyişle sosyal bilgiler dersinin bireylerden oluşan toplumu değiştirme, geliştirme gibi toplumsal bir gücü vardır. Bu bağlamda sosyal bilgilerin son derece etkili bir toplumsal güce sahip olduğu söylenebilir. Bu gücü etkili biçimde kullanabilmek için öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinin vatandaş yetiştirmedeki gücünü fark etmeleri ve öğrencilerin sahip oldukları bilgileri günlük yaşamda kullanmalarını sağlayacak etkinliklere yer vermesi gerekir. Güncel olaylarla ya da öğrencilerin günlük yaşamları ile ilişkilendirilen bir sosyal bilgiler dersinin yetiştirdikleri vatandaşlar yoluyla toplumsal gücü artırabilir.

Öğrencilerin yalnızca haklarını bilmesini değil, kullanmasını sağlamak, yalnızca bilgi edinmelerini değil, edindikleri bilgileri aileleri, arkadaşları, akrabaları, komşuları ile paylaşımlarına yönelik etkinlikler düzenlemek sosyal bilgilerin toplumsal gücünü işe koşturmak açısından son derece önemlidir. Önceden planlanmış etkinliklerle toplumun tüm paydaşlarının katılımına açılan bir sosyal bilgiler dersi bireylerde zamanla tüm toplumda halka biçiminde yayılan bir etkiye sahip olabilir. Her devlet yetiştirmek istediği vatandaşlara sahip olabilmek için sosyal bilgilerin toplumsal gücünden etkili bir biçimde yararlanmalıdır. Türkiye’de ilkökul öğrencileri ilk kez dördüncü sınıfta sosyal bilgiler dersi ile karşılaşmakta ve sınıf öğretmenin sosyal bilgiler eğitimi anlayışı ile sosyal bilgiler dersine karşı tutum ve algı oluşturmaktadır. Bu nedenle gelecekte sınıf öğretmeni olacak öğretmen adaylarının bu dersin toplumsal yaşam içindeki önemi ile ilgili görüşlerinin belirlenmesi öğretmen adaylarının ileride sosyal bilgilerin toplumla ve günlük yaşamla bütünleştirilmesi açısından nasıl çalışmalar gerçekleştireceğini belirlemek açısından büyük önem taşımaktadır. Vatandaşlık eğitiminde sosyal bilgilerin toplumsal gücünü belirlemek etkili vatandaşlık eğitimi gerçekleştirebilmek açısından önem taşımaktadır.

Amaç

Bu araştırmanın temel amacı vatandaşlık eğitiminde sosyal bilgilerin toplumsal gücünü öğretmen adaylarının görüşlerine dayalı olarak değerlendirmektir. Bu temel amaca bağlı olarak şu sorulara yanıt aranmıştır: Öğretmen adaylarının;

- sosyal bilgiler dersindeki vatandaşlık konuları ile toplum arasındaki ilişki,
- sosyal bilgiler dersinin toplumsal yaşama yön verme durumu,
- sosyal bilgiler dersindeki vatandaşlıkla ilgili bilgi ve becerilerin toplumsal yaşamda kullanılma durumu,
- sosyal bilgiler dersi ile toplumu kaynaştırmak için yapılacakları etkinlikler

ile ilgili görüşleri nelerdir?

Yöntem

Öğretmen adaylarının vatandaşlık eğitiminde sosyal bilgilerin toplumsal gücüne ilişkin görüşlerinin belirlenmesinin amaçlandığı bu çalışmada tarama modeli kullanılmıştır. Bu model çerçevesinde öğretmen adaylarının vatandaşlık eğitiminde sosyal bilgilerin toplumsal gücü öğretmen adaylarından açık uçlu anketle toplanan bilgilere dayalı olarak betimlenmeye çalışılmıştır.

Katılımcılar

Araştırmaya 2011-2012 öğretim yılı bahar döneminde bir devlet üniversitesinde Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği programında öğrenim gören öğretmen adayları katılmıştır. Anket uygulanmadan önce araştırmanın yapıldığı üniversitenin Eğitim Fakültesi Dekanlığı'ndan resmi izin alınmıştır. Araştırmada amaçlı örneklem yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılmış, çalışmada öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretimi hakkında bilimsel bilgileri edinmiş olması önemli görüldüğünden "Sosyal Bilgiler Öğretimi" dersini almış olmaları temel ölçüt olarak benimsenmiş bu nedenle araştırma 3. sınıfa devam eden 115 öğretmen adayı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya üçüncü sınıfa devam eden öğretmen adaylarının tamamı katılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının 77'si kız 38'i erkektir.

Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplamak için araştırmacılar tarafından geliştirilen açık uçlu anket kullanılmıştır. Ankette öğretmen adaylarının vatandaşlık eğitiminde toplumsal gücü ile ilgili görüşlerini belirlemek üzere aşağıda belirtilen dört soru yer almaktadır.

- Size göre, sosyal bilgiler dersindeki vatandaşlık konuları ile toplum arasında nasıl bir ilişki vardır? Açıklar mısınız?
- Sosyal bilgiler dersi aracılığı ile toplumsal yaşama yön verilebileceğini, toplumsal yaşamın değiştirilebileceğini düşünüyor musunuz? Örnekler verir misiniz?
- Sizce öğrenciler sosyal bilgiler dersinde vatandaşlıkla ilgili öğrendiklerini toplumsal yaşamda kullanabilir mi? Örnekler verir misiniz?
- Siz öğretmen olduğunuzda sosyal bilgiler dersi ile toplumu kaynaştırmak için ne gibi etkinlikler yaparsınız? Örnekler verir misiniz?

Anket formlarının geçerliğini belirlemek üzere anket, uzman görüşüne sunulmuş ve alınan eleştiriler doğrultusunda düzeltilerek geliştirilmiştir. Geliştirilen anket uygulamaya aktarılmadan önce 5 öğretmen adayına uygulanarak ön denemeden geçirilmiştir. Uzman görüşleri ve ön deneme sonuçlarına göre geliştirilerek son biçimi verilen anket uygulamaya hazır duruma getirilmiştir.

Araştırmanın güvenilirliğini gerçekleştirmek amacıyla, öğretmen adaylarının açık uçlu sorulara verdikleri yanıtlar araştırmacılar ve alandan bir uzman ile incelenerek "Görüş Birliği" ve "Görüş Ayrılığı" olan maddeler belirlenmiştir. Araştırmanın güvenilirliği için Miles ve Huberman'ın (1994) belirttiği formül kullanılmış ve hesaplama sonucunda $P = 98$ değeri bulunarak araştırma güvenilir kabul edilmiştir. Anket formundaki sorular öğretmen adayları tarafından yazılı olarak yanıtlandırılmıştır.

Verilerin Çözümlemesi

Vatandaşlık eğitiminde sosyal bilgilerin toplumsal gücünü öğretmen adaylarının görüşlerine göre betimlemeyi amaçlayan bu çalışmada verilerin çözümlemesinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. İçerik analizi, verileri tanımlama, kodlama ve sınıflandırma sürecidir. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Araştırmada içerik analizi kapsamında verilerin kodlanması, temaların bulunması, verilerin kodlara ve temalara göre kategorilere ayrılması, bulguların yorumlanması aşamaları (Yıldırım ve Şimşek, 2005) izlenmiştir. Bu amaçla, anket sorularına verilen yanıtlar betimsel olarak tanımlanmış, daha sonra kodlama işlemine geçilmiş, ilgili kodlar kod başlığı altında toplanmış, temalar oluşturularak temalarla ilgili kodlar bir araya getirilmiş ve ilgili kategoriler altında bulgular sunulmuştur.

Bulgular

Bu bölümde araştırma sonucunda kategorilere göre elde edilen bulgular frekanslar biçiminde sunulmuş, bulgular öğretmen adaylarının görüşlerinden yapılan doğrudan alıntılarla desteklenmiştir.

Öğretmen Adaylarına Göre Sosyal Bilgiler Dersinde Yer Alan Vatandaşlık Konuları İle Toplum Arasındaki İlişki

Öğretmen adaylarının sosyal bilgiler dersinde yer alan vatandaşlık konuları ile toplum arasındaki ilişkiye yönelik görüşleri Tablo 1'de sunulmaktadır.

Tablo 1. Öğretmen Adaylarına Göre Sosyal Bilgiler Dersinde Yer Alan Vatandaşlık Konuları ile Toplum Arasındaki İlişki

Tema ve Kodlar	f
Vatandaşlık eğitimine yönelik konular toplumu güçlendirmeye hizmet eder.	65
Demokrasi	49
Toplumsal yaşam	46
Ailede yaşam	45
Atatürk İlke ve İnkılapları	39
Anayasa ve yasalar karşısındaki hak ve sorumluluklar	36
Kültürel miras	19
Ulusal ve evrensel değerler kazandırılır.	56
Bayrak	44
Atatürk	43
Sevgi	41
Saygı	40
Hoşgörü	36
Çalışkanlık	36
Dürüstlük	30
Dayanışma	29
Cumhuriyet	28
Özgürlük	25
Yardımsverlik	23
Sorumluluk	19
Barış	12
Estetik	3
Misafirperverlik	3
Bilimsellik	2
Öğrencilerde günlük yaşamda kullanılacak beceriler geliştirilir.	48
Araştırma	36
Düşünme	26
Karar verme	23
Empati kurma	21
İletişim	11
Okuma	6
Girişimcilik	3
Bilgi teknolojilerini kullanma	2
Gözlem	1
Etkili vatandaş özellikleri kazandırılır.	24
Vatandaşlık bilgi ve becerileri toplum içinde uygulanma olanağı bulur.	10
Topluma yararlı olmayı sağlar.	11
Topluma karşı olumlu tutum geliştirmesine katkı sağlar.	9
Kültürel mirasa sahip bireyler yetişmesine katkı sağlar.	7
Vatandaşlık eğitimine yönelik kazanımlar toplumu oluşturan bireylere kazandırılır.	13

Tablo 1'de görüldüğü gibi öğretmen adayları Anayasa ve yasalar karşısındaki hak ve sorumluluklar, demokrasi gibi vatandaşlık eğitimine yönelik konuların toplumu güçlendirmeye hizmet ettiği görüşünü be-

lirtmişlerdir. Vatandaşlık eğitimine yönelik konuların toplumu güçlendirmeye hizmet ettiğini bir öğretmen adayı (Ö.A.44):

“ Sosyal bilgiler dersi içerisindeki konular toplum ile bağlantılıdır. Çocuklar toplumda yaşamak için gerekli insan ilişkilerini, resmi kurumların işleyişini, aileden devlete uzanan sistemin düzenini, ülkenin idari yapısını sosyal bilgiler dersinde öğrenir. Bu ders insanın sosyalleşmesini sağlayarak topluma hizmet eder.”

biçiminde açıklamıştır.

Öğretmen adayları ulusal ve evrensel değerlerin öğrencilere kazandırılarak, günlük yaşamda kullanılacak beceriler geliştirilerek, etkili vatandaş yetiştirilerek vatandaşlık konuları ile toplum arasında ilişki kurulduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca vatandaşlık bilgi ve becerilerinin toplum içinde kullanılarak uygulamaya geçmesi, bireylerin içinde yaşanılan topluma karşı olumlu tutum geliştirmesi, topluma yararlı bireyler yetiştirilmesi, kültürel mirasını bilen ve koruyan bireyler yetiştirilmesi ile sosyal bilgiler dersindeki vatandaşlık konuları ile toplum arasında bir ilişki kurulmaktadır. Yine öğretmen adayları sosyal bilgiler dersinde vatandaşlık eğitimine yönelik kazanımlar olduğu ve bu kazanımların toplumu oluşturan bireylere kazandırılarak vatandaşlık konuları ile toplum arasında ilişki kurulduğunu görüşündedirler.

Bir toplumu oluşturan vatandaşların etkili vatandaşlar olarak yetişmesi o toplumun ilerlemesinde ve devamlılığının sağlanmasında doğrudan etkilidir. Dolayısıyla her toplum iyi vatandaşlar yetiştirmek ister. Ortak değerlere sahip, katılımcı, günlük yaşamda kullanılabileceği becerileri kazanmış, içinde yaşadığı topluma karşı duyarlı ve katkı sağlayan bireylerden oluşan bir topluma sahip olmak çoğu ülkenin öncelikli hedefleri arasında sayılabilir. Öğretmen adaylarının da sosyal bilgiler dersinde yer alan vatandaşlık konuları ile toplum arasındaki ilişkiden söz ederlerken bu noktalara vurgu yaptıkları görülmektedir. Özetle sosyal bilgiler dersinde yer alan vatandaşlık konuları ile elde edilen kazanımların istenen özelliklere sahip bireylerden oluşan bir toplum yaratmaya hizmet ettiği söylenebilir. Örneğin kültürel mirasın aktarımı, toplumda istenen değerlerin kazandırılması, günlük yaşamı kolaylaştıran becerilerin edinilmesi noktalarında toplum ile sosyal bilgiler dersinde yer alan vatandaşlık konularının doğrudan ilişkisi söz konusudur.

Öğretmen Adaylarına Göre Sosyal Bilgiler Dersinin Toplumsal Yaşama Yön Verme Durumu

Araştırma kapsamındaki öğretmen adaylarının sosyal bilgiler dersinin toplumsal yaşama yön verme durumu ile ilgili görüşleri Tablo 2’de görülmektedir.

Tablo 2. Öğretmen Adaylarına Göre Sosyal Bilgiler Dersinin Toplumsal Yaşama Yön Verme Durumu

Tema ve Kodlar	f
Sosyal bilgiler dersi toplumsal düzen sağlar.	69
Haklar korunur.	47
Demokratik yaşam kurallarını uygulama kolaylaşır.	41
İnsan ilişkilerini kolaylaştırır.	35
Grup bilinci kazanılır.	25
Değerler davranışa dönüşür.	25
Gelenek göreneklerin öğrenilmesine katkı sağlar	15
Ortak değerlerin korunması ve geliştirilmesini sağlar.	14
Vatan bütünlüğünü koruma bilinci kazanılır.	10
Ülke yönetiminde söz sahibi olunur.	10
Sosyal bilgiler dersi toplumun gelişimini sağlar.	62
Toplumsal sorunlara karşı duyarlılık oluşur.	42
Topluma doğrudan yön veren çalışmalar gerçekleştirilir.	28
Demokratik toplum oluşumuna katkı sağlar.	20
Ülke ekonomisine katkı sağlar.	15
İnsanların güvenliğine katkı sağlar.	14
Bilinçli tüketici olmayı sağlar.	12
Sosyal bilgiler dersi çevre bilinci geliştirir.	25
Doğal çevre korunur.	18
Çevreyi korumanın önemi farkedilir.	10
Sosyal bilgiler dersi bireylerin kendini tanımasını sağlar.	22
Yaşama karşı farklı bakış açıları geliştirilir.	14
Uygun mesleği belirler.	8
Geleceğe yönelik idealler oluşturulur.	2

Öğretmen adayları sosyal bilgiler dersi aracılığı ile öğrenilenlerin günlük yaşamda kullanıldığı böylece yaşamın kolaylaştığı yönünde görüş belirtmişlerdir. Araştırma kapsamındaki öğretmen adayları sosyal bilgiler dersi ile hakların korunmasının sağlandığını, böylelikle sosyal bilgiler dersinin toplumsal yaşama yön verdiğini belirtmişlerdir. Sosyal bilgiler dersi yoluyla hakların korunmasını öğrenen bir bireyin sosyal bilgiler toplumsal yaşamı değiştirme gücü ile ilgili olarak bir öğretmen adayı (Ö.A.26):

“Sosyal bilgiler dersinde çocuğa hak ve sorumlulukları öğretilir. Çocuk okula giderek eğitim hakkı olduğunu, eve gelerek beslenme, barınma hakkı olduğunu, hastanelere giderek sağlık hakkı olduğunu öğrenir. Bu hak ve özgürlüklerini küçük yaşta farkına varan *çocuk* toplumsal yaşamında haklarını savunan birey haline gelir.”

biçiminde görüşlerini açıklamıştır.

Öğretmen adayları toplumsal düzen artırılır, ülke yönetiminde söz sahibi olunur, ülke ekonomisine katkı sağlanır, doğal çevre değiştirilir ve korunur, insan ilişkilerinin düzenlenmesine katkı sağlar gibi çeşitli görüşlerle sosyal bilgiler dersinin toplumsal yaşama yön verme durumu ile ilgili açıklamalarda bulunmuşlardır.

Öğretmen adaylarına göre sosyal bilgiler dersinin toplumsal yaşama yön verme durumu ortak değerlerin korunması ve geliştirilmesi, topluma doğrudan yön veren çalışmaların gerçekleştirilmesi, uygun meslek belirlenmesi, geleceğe yönelik idealler oluşturulması, içinde yaşanılan dünyanın korunması, demokratik yaşam kurallarının uygulanmasının kolaylaşması gibi görüşlerle açıklanmıştır.

Yine öğretmen adayları sosyal bilgiler dersi vatan bütünlüğünü koruma bilinci kazandırarak, toplumsal sorunlara karşı duyarlılık kazandırarak, grup bilinci kazandırarak, yaşama karşı farklı bakış açıları geliştirerek, doğal afetlerden korunmayı öğretmek demokratik toplum oluşumuna katkı sağlayarak toplumsal yaşama yön verir biçiminde görüşlerini belirtmişlerdir.

Değerleri yaşam biçimine dönüştürerek insan ilişkilerinin etkilenmesini bir öğretmen adayı (Ö.A.48):

“Toplumda insanlar zincir gibi birbirine bağlıdır. Sınıfımızdaki 15 çocuğa paylaşmayı benimsetip yaşamında uygulamasını sağladığımızda çevresindeki insanlar da bundan etkilenecek paylaş-

mayı öğrenebilir ve bu 15 çocuk süreç içerisinde belki de binlerce insana paylaşma duygusu kazandırabilir.”

biçiminde görüşünü açıklamıştır.

Öğretmen adayları sosyal bilgiler dersinin toplumsal yaşama yön verme durumu ile ilgili görüşlerini ifade ederlerken sosyal bilgiler dersinin yaşama dönük bir ders olması yönünü vurgulayarak sosyal bilgiler dersinin bireylerde yarattığı etkilere değinmişlerdir. Sosyal bilgiler dersi bireylerde yarattığı değişiklikler bakımından etkileri somut olarak gözlenebilen bir derstir. Örneğin sosyal bilgiler dersinde haklarını ve sorumluluklarını öğrenen bir birey toplumsal yaşamda daha etkin rol üstlenir. Gerekliğinde resmi olarak ilgili kurum ve kuruluşlara başvuruda bulunarak hakkını arar. Değerler ile ilgili çalışmalar içinde yer alan bir birey kendi değerler sistemini yapılandırarak toplumun kendisinden beklediği davranışlarda bulunabilir. Günlük yaşamını kolaylaştıracak nitelikteki becerileri kazanan birey hem kendine hem de çevresine karşı daha yararlı bir insan haline gelir. Bilinçli tüketici olmanın önemini kavrayan bir birey ülke ekonomisine katkı sağlar. Seçme ve seçilme gibi haklarını öğrenen bir birey bu haklarını bilir ve kullanır dolayısıyla ülke yönetiminde doğrudan söz sahibi olur. Bu bağlamda sosyal bilgiler dersi toplumsal yaşama yön veren bir ders olarak nitelendirilebilir.

Sosyal Bilgiler Dersindeki Vatandaşlıkla İlgili Bilgi ve Becerilerin Toplumsal Yaşamda Kullanılma Durumu

Öğretmen adayları sosyal bilgiler dersindeki vatandaşlıkla ilgili bilgi ve becerilerin toplumsal yaşamda kullanılma durumunu Tablo 3'te görüldüğü biçimde açıklamışlardır.

Tablo 3'te görüldüğü gibi öğretmen adayları vatandaşlıkla ilgili bilgi ve becerilerin toplumsal yaşamda kullanılma durumunu “vatandaşlıkla ilgili bilgi ve beceriler toplumsal yaşamda kullanılır” ve “vatandaşlıkla ilgili bilgi ve beceriler toplumsal yaşamda yeterince kullanılmaz” biçiminde açıklamışlardır.

Vatandaşlıkla ilgili bilgi ve becerilerin toplumsal yaşamda kullanıldığını belirten öğretmen adayları öğrenciler çocuk haklarını kullanır, seçme ve seçilme hakkını kullanır, sivil toplum örgütlerine katılım gösterir, yardım kampanyaları düzenler, çeşitli kurumlardaki resmi işlerini yürütür, çevreyi korur biçimin-

Tablo 3. Sosyal Bilgiler Dersindeki Vatandaşlıkla İlgili Bilgi ve Becerilerin Toplumsal Yaşamda Kullanılma Durumu

Tema ve Kodlar	f
Vatandaşlıkla ilgili bilgi ve beceriler toplumsal yaşamda kullanılır.	82
Çevreyi korur.	59
Sosyal etkinliklere katılır.	37
Demokrasiyi korur ve uygular.	36
Çocuk haklarını kullanır.	26
Güncel olayları izler.	25
Ülkesini sever ve korur.	20
Sorunlara çözüm önerileri geliştirir.	10
Belirli gün ve haftalara duyarlık geliştirir.	8
Seçme ve seçilme hakkını kullanır.	8
Bilinçli tüketici olur.	7
Teknolojik ürünleri başkalarına zarar vermeden kullanır.	2
Çeşitli kurumlardaki resmi işlerini yürütür.	2
Sivil toplum örgütlerine katılım gösterir.	1
Yardım kampanyaları düzenler.	1
Vatandaşlıkla ilgili bilgi ve beceriler toplumsal yaşamda yeterince kullanılmaz.	36
Aile ve toplum baskısı bilgilerin yaşama geçirilmesini engelliyor.	29
Toplumdaki olaylara karşı duyarlık azalıyor.	19
Toplumdaki şiddet olayları artıyor.	8
Vatandaşlık ile ilgili konular genelde bilgi düzeyinde kalıyor.	8
İnsan haklarına değer verilmiyor.	3
Değer bunalımı yaşanıyor.	3
Toplumdaki eşitsizlik büyüyor.	2

de açıklamalar yapmışlardır. Çevreyi koruma ile ilgili bir öğretmen adayı (Ö.A.95):

“Çevreye duyarlı olma özelliği kazanan öğrenciler geri dönüşümün önemini bildiğinden yere plastik şişe atmıyacak bunun doğaya verdiği zararın farkında olacaktır. Plastik şişeleri, pilleri geri dönüşüme atacaktır. Eski defterlerini, kitaplarını çöpe atmak ya da yakmak yerine geri dönüşüme verecektir. Bununla ilgili kendisi de çalışmalar düzenleyecek, istekli olacaktır. Okulda bununla ilgili projeler yapacak, çevresindekileri bu konuda uyaracaktır.”

biçiminde görüşünü belirtmiştir.

Yine öğretmen adayları öğrenciler güncel olayları izler, belirli gün ve haftalara duyarlık geliştirir, ülkesini sever ve korur, teknolojik ürünleri başkalarına zarar vermeden kullanır, demokrasiyi korur ve uygular, seçme ve seçilme hakkını kullanır, sorunlara çözüm önerileri geliştirir, bilinçli tüketici olur, sosyal etkinliklere katılır diyerek vatandaşlıkla ilgili bilgi ve becerilerin toplumsal yaşamda kullanıldığını belirtmişlerdir.

“Vatandaşlıkla ilgili bilgi ve beceriler toplumsal yaşamda yeterince kullanılmaz” biçiminde görüş belirten öğretmen adayları ise toplumdaki şiddet olayları

artıyor, değer bunalımı yaşanıyor, insan hakları çiğneniyor, toplumdaki eşitsizlik büyüyor, toplumdaki olaylara karşı duyarlık azalıyor, vatandaşlık ile ilgili konular genelde bilgi düzeyinde kalıyor, aile ve toplum baskısı bilgilerin yaşama geçirilmesini engelliyor biçiminde açıklamalar yapmışlardır.

“Aile ve toplum baskısı bilgilerin yaşama geçirilmesini engelliyor” görüşünü savunan bir öğretmen adayı (Ö.A.8) ise görüşünü:

“Çocuk okulda kazandırılmaya çalışılan eleştirel düşünme becerisini toplumda uygulama olanağı bulamıyor. Eleştirel vatandaş yetiştirmek bizim toplumumuzda ne kadar olanaklıdır, bunun tartışılması gerekir. Çocuğun kendisini, ailesini, sosyal çevresini eleştirmesine, eleştirel düşünmeyi uygulamasına izin vermiyoruz. Çocuklarda bu sadece bir gereklilik olarak iz bırakıyor.”

biçiminde açıklamıştır.

Laboratuvarı gerçek yaşam ve içinde yaşanan toplum olan sosyal bilgiler dersi ne kadar okul-toplum çevre işbirliği ile işlenir ve ne kadar yaşama dönük bir hale getirilebilirse öğrenilenlerin toplumsal yaşamda kullanımı o oranda artırılabilir. Sosyal bilgiler

dersi gerek amaçları, gerek içeriği, gerekse kullanılan öğrenme öğretme süreçleri ile öğrenilenlerin doğrudan toplumsal yaşamda kullanımına hizmet eden bir derstir.

Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Dersi ile Toplumu Kaynaştırmak İçin Yapacakları Etkinlikler

Öğretmen adayları öğretmen olduklarında sosyal bilgiler dersi ile toplumu kaynaştırmak için yapacakları etkinlikler ile ilgili görüşlerini Tablo 4'te yer aldığı biçimde açıklamışlardır.

Tablo 4'te görüldüğü gibi öğretmen adayları sosyal bilgiler dersi ile toplumu kaynaştırmak için yapılan-dırmaçılığa dönük etkinlikler gerçekleştireceklerini, okul-toplum ilişkisini sağlayan yöntem ve teknikler kullanacaklarını belirtmişlerdir. Yapılandırmaçılığa dönük etkinlikler gerçekleştireceklerini belirten öğretmen adayları grup çalışmaları, projeler yaptırabileceklerini ve yaparak yaşayarak öğrenmeye dayalı ortamlar sağlayacaklarını söylemişlerdir. Öğretmen adayları okul-toplum ilişkisini sağlamaya dönük gezi, sözlü tarih, tarih sergisi, çocuktan çocuğa öğretim gibi tekniklerden yararlanacaklarını belirtmişlerdir.

Tablo 4. Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Dersi ile Toplumu Kaynaştırmak İçin Yapacakları Etkinlikler

Tema ve Kodlar	f
Okul-toplum ilişkisini sağlayan yöntem ve teknikler	72
Gezi	61
Sözlü tarih	23
Kaynak kişiden yararlanma	8
Derse aile katılımı sağlama	6
Tarih sergisi	2
Çocuktan çocuğa öğretim	1
Öğrencilerin sosyal- kültürel etkinliklere katılımını sağlama	54
Tiyatroya gitme	50
Sinemaya gitme	49
Sergilere gitme	17
Kermes düzenleme	4
Kampanya düzenleme	2
Sergi düzenleme	2
Yapılandırmaçılığa dönük etkinlikler	42
Grup çalışmaları	36
Proje çalışmaları	21
Yaparak-yaşayarak öğrenme	21
Okul ve halk kütüphanelerinden yararlanmaya yönelik çalışmalar	9
Edebi ürünlerden yararlanma	5
Kardeş okul uygulamaları	2
Öğrencilerin okul yönetimine katılmalarını sağlama	1
Güncel olay öğretimi	18
Gazetelerden yararlanma	16
Dergilere abonelik sağlama	8
Derste güncel olayları konu edinme	1
Özel günlerden yararlanma	18
Belirli gün ve haftaları kutlama	18
Milli ve dini bayramları kutlama	15

Okul-toplum ilişkisini sağlayan yöntem ve tekniklerden geziyi kullanacağını belirten bir öğretmen adayı (Ö.A.23):

“Yardımlaşma ve paylaşma değerini kazandırma-ya yönelik öğrencileri huzurevine geziye götürürüm. Herkesin yanında istediği bir hediye getir-

mesini ve en küçük hediyenin bile onları mutlu edebileceğini söylerim. Çevremizde yaşlı, hasta, bakıma muhtaç insanların olduğu yönünde açıklamalar yaparak, onlara yardım etmemiz gerektiğini bunun bizim insanlık görevimiz olduğunu söylerim.”

biçiminde görüşünü ifade etmiştir.

Sosyal etkinlikler gerçekleştiririm diyen öğretmen adayları kermes, kampanya, sergi düzenleyeceklerini belirtmişlerdir. Özel günlerden yararlanırım diyen öğretmen adayları belirli gün ve haftalar ile milli ve dini bayramları kutlayacakları biçiminde görüşlerini açıklamışlardır. Yine öğretmen adayları öğrencilerin kültürel etkinliklere katılımını sağlarım, derse aile katılımını sağlarım, öğrencilerin okul yönetimine katılmalarını sağlarım, okul ve halk kütüphanelerinden yararlanmaya yönelik çalışmalar yaptırırım, kardeş okul uygulamaları yaptırırım, destan, türkü, efsane, fıkra, mani, ninni, öykü gibi edebi türlere yer veririm biçiminde görüşlerini belirtmişlerdir.

Öğretmen adaylarının ifade ettiği etkinlikler incelendiğinde etkinliklerde ortak noktanın öğrenilenlerin gerçek yaşamda kullanımına yönelik ve toplumda yer alan paydaşların işe koşulmasına vurgu yapan etkinlikler olduğu söylenebilir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Araştırma kapsamındaki öğretmen adaylarının vatandaşlık eğitimi bakımından sosyal bilgilerin toplumsal gücüne yönelik görüşleri sosyal bilgiler dersinde yer alan vatandaşlık konuları ile toplum arasındaki ilişki, sosyal bilgiler dersinin toplumsal yaşama yön verme durumu, sosyal bilgiler dersindeki vatandaşlıkla ilgili bilgi ve becerilerin toplumsal yaşamda kullanılma durumu ve sosyal bilgiler dersi ile toplumu kaynaştırmak için yapacakları etkinlikler başlıkları altında açıklanmıştır.

Öğretmen adayları sosyal bilgiler dersinde yer alan vatandaşlık konuları ile toplum arasındaki ilişkiye **yönelik görüşlerini** vatandaşlık eğitimine yönelik konuların toplumu güçlendirmeye hizmet ettiği, vatandaşlık eğitimine yönelik kazanımların, ulusal ve evrensel değerlerin, becerilerin toplumu oluşturan bireylere kazandırıldığı biçiminde açıklamışlardır. Araştırma bulgularına göre etkili vatandaş yetiştir-

rek, elde edilen bilgiler toplumda uygulanarak, topluma karşı olumlu tutum geliştirerek, topluma yararlı bireyler yetiştirerek sosyal bilgiler dersinde yer alan vatandaşlık konuları ile toplum arasında ilişki sağlanmaktadır. Farkas ve Duffet (2010) da gerçekleştirdikleri araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler dersinde vatandaşlık ile ilgili olarak değerler, oy kullanma ve toplumsal katılım becerileri kazandıkları, Amerika'nın temel ilkelerini öğrendikleri yönünde görüşlere sahip olduğuna dair bulgular elde etmişlerdir. Elde edilen bulgular bu araştırma ile elde edilen bulgularla paralellik göstermektedir. Hawe ve diğerleri (2010) yapmış oldukları araştırmada sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgilerin doğası ve amaçlarına ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlamışlardır. Bu araştırmanın bulgularına göre sınıf öğretmenleri sosyal bilgiler dersi ile vatandaşlık konularının, sosyal bilimlerle ilgili bilgi ve becerilerin öğrencilere kazandırılabilirliğini ve vatandaşlık aktarımının sağlanabileceğine ilişkin görüşlere sahiptir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara dayalı olarak sosyal bilgiler dersi aracılığı ile yaşamın kolaylaştığı, öğrencilerin haklarını korudukları, toplumsal düzenin arttığı, ülke yönetiminde söz sahibi olunduğu, **ülke ekonomisine katkı sağlandığı böylelikle sosyal bilgiler dersinin toplumsal yaşama yön verdiği söylenebilir**. Yine araştırma bulgularına dayalı olarak öğrencilere saygı, yardımseverlik, dayanışma, hoşgörü gibi değerler kazandırılması ile insan ilişkilerinin düzenlenmesine katkı sağlanır, böylelikle de toplumsal yaşama yön verilir.

Moore (2012) araştırmasında elde ettiği bulgulara dayalı olarak sosyal bilgiler dersinden insan ilişkilerini düzenleme ve çeşitli değerler kazandırmada etkili biçimde yararlanılabileceğini ifade etmiştir. Bu bulgular bu araştırmadaki sosyal bilgiler insan ilişkilerinin düzenlenmesine ve çeşitli değerler kazandırılmasına yardımcı olur bulgusu ile benzerlik göstermektedir. Sosyal bilgiler dersi bireylerde yarattığı değişiklikler bakımından etkileri somut olarak gözlenebilen bir derstir. Örneğin sosyal bilgiler dersinde haklarını ve sorumluluklarını öğrenen bir birey toplumsal yaşamda daha etkin rol üstlenir. Gerekteğinde resmi olarak da ilgili kurum ve kuruluşlara başvuruda bulunarak hakkını arar. Değerler ile ilgili çalışmalar içinde yer alan bir birey kendi değerler sistemini yapılandırarak toplumun kendisinden beklediği davranışlarda bulunabilir. Günlük yaşamını kolaylaştıracak nitelikteki becerileri kazanan birey hem kendine hem de çevre-

sine karşı daha yararlı bir insan haline gelir. Bilinçli tüketici olmanın önemini kavrayan bir birey ülke ekonomisine katkı sağlar. Seçme ve seçilme gibi haklarını öğrenen bir birey bu haklarını bilir ve kullanır. Bu bağlamda sosyal bilgiler dersi toplumsal yaşama yön veren bir ders olarak nitelendirilebilir.

Sunal ve Haas (2002)'a göre güncel olaylarla ilgili etkinlikler öğrencilerin güncel sorunları takip etme alışkanlığı kazanmalarını, öğrencilerin yalnız kendi ülkesini değil, dünya ülkelerini de tanımalarını sağlar. Öğrenciler güncel olaylarla ilgili çalışmalarla bilgi toplama, analiz etme, yorumlama, sonuç çıkarma gibi etkili vatandaşlık becerilerini bunun yanı sıra da toplumsal duyarlılık, empati ve hoşgörü gibi değerleri kazanırlar. Bu çalışmada elde edilen, öğretmen adaylarının sosyal bilgiler dersindeki vatandaşlık konularına ilişkin olarak ifade ettikleri "öğrencilerin güncel olayları izlemesini ve gazete okuma alışkanlığı kazanmalarını sağlar" biçimindeki bulgu ile örtüşmektedir.

Araştırma kapsamındaki öğretmen adaylarına göre vatandaşlıkla ilgili bilgi ve becerilerin toplumsal yaşamda kullanılma durumu "vatandaşlıkla ilgili bilgi ve beceriler toplumsal yaşamda kullanılır" ve "vatandaşlıkla ilgili bilgi ve beceriler toplumsal yaşamda yeterince kullanılmaz" biçiminde açıklanmıştır.

Öğretmen adaylarına göre çocuk haklarının kullanılması, seçme ve seçilme hakkının kullanılması, sivil toplum örgütlerine katılım gösterilmesi, yardım kampanyaları düzenlenmesi, çevrenin korunması, güncel olayların izlenmesi, bilinçli tüketici davranışlarının gösterilmesi, sosyal etkinliklere katılım sağlanması ile vatandaşlıkla ilgili bilgi ve beceriler toplumsal yaşamda kullanılır. Vatandaşlıkla ilgili bilgi ve beceriler toplumsal yaşamda yeterince kullanılmadığı yönünde görüş belirten öğretmen adayları ise bu görüşlerini toplumdaki şiddet olaylarının artması, değer bunalımı yaşanması, insan haklarına değer verilmemesi, toplumdaki eşitsizliğin artması, toplumsal olaylara karşı duyarlılığın azalması biçimde açıklamışlardır.

Öğretmen adayları sosyal bilgiler dersi ile toplumu kaynaştırmak için yapılandırıcılığa dönük etkinlikler gerçekleştireceklerini, okul-toplum ilişkisini sağlayan yöntem ve teknikler kullanacaklarını belirtmişlerdir. Yapılandırıcılığa dönük etkinlikler gerçekleştireceklerini belirten öğretmen adayları grup çalışmaları, projeler yaptırabileceklerini ve yaparak yaşayarak öğrenmeye dayalı ortamlar sağlayacaklarını

söylemişlerdir. Öğretmen adayları okul toplum ilişkisini sağlamaya dönük gezi, sözlü tarih, tarih sergisi, çocuktan çocuğa öğretim gibi tekniklerden yararlanacaklarını belirtmişlerdir. Gökçe ve diğerleri'nin (2009) öğretmen adaylarının alan gezilerini gerçekleştirme becerilerine ilişkin görüşlerini belirlemeye yönelik olarak gerçekleştirdikleri araştırmanın sonuçlarına göre; öğretmen adaylarının büyük bir bölümü alan gezilerinin çok önemli olduğunu, bilgileri somutlaştırdığını, okul-toplum ilişkisini sağladığını, sosyal bilgiler ders içeriğine de çok uygun olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarının gezi yönteminin okul toplum ilişkisini sağladığı yönündeki görüşü, bu araştırma bulgusu ile de örtüşmektedir.

Öğrencilere daha fazla aktif rol üstlenme olanağı tanıyan, daha fazla insanla, daha fazla kurumla iletişim kurmasını sağlayan etkinlikler okul-toplum ilişkisini sağlama yönünde etkili olabilir. Örneğin çevresindeki kurum ve kuruluşların hangi ihtiyaçlara yönelik olarak hizmet verdiğini öğrenen bir öğrenci bu kurum ve kuruluşlarla iletişime geçebilmeli, dilekçe ile başvuru yapabilmeli ya da randevu isteyerek görüşme talebinde bulunabilmelidir. Bunun için de alan gezileri, kaynak kişi davetleri, kampanyalar, törenler, medya ürünleri, aileler, kurum ve kuruluşlardan yararlanmaya dönük etkinlikler gibi etkinlikler tasarlanmalıdır. Öğrenciler daha okul sıralarında toplumsal yaşamın tam merkezinde yer almalı, bağımsız olarak yaşamını sürdürebilecek becerilerle donanık biçimde yaşama atılmalıdır. Bu sayede sosyal bilgiler dersi amacına ulaşabilir ve ancak bu sayede okul-toplum ilişkisi gerçek anlamda sağlanabilir. Öğretmen adaylarının okul-toplumu kaynaştırmaya yönelik olarak gerçekleştireceklerini ifade ettikleri etkinliklerin de belirtilen bu özellikleri taşıyan etkinlikler olduğu görülmektedir.

Sosyal bilgiler dersindeki vatandaşlık ile ilgili kazanımlar, demokrasi, aile ve toplum yaşamı gibi vatandaşlık konuları, bireylere kazandırılan beceri ve değerler toplumu geliştirmeye hizmet etmektedir. Sosyal bilgiler dersi toplumsal düzeni artırarak, insanların sorumluluklarını yerine getirip haklarını kullanmasını sağlayarak, demokratik toplumun oluşmasına katkı getirerek toplumsal yaşama yön vermektedir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre öğrenciler haklarını kullanarak, sosyal etkinliklere katılım göstererek, güncel olayları izleyerek sosyal bilgiler dersinde vatandaşlık ile ilgili edindikleri kimi bilgi, beceri ve değerleri kullanmakla birlikte toplumda yaşanan olumsuz davranışların ve olayların artması nedeniyle sosyal bilgiler dersinde vatandaşlık ile ilgi-

li edindikleri kimi bilgi, beceri ve değerler yaşamda yeterince kullanılamamaktadır. Öğretmen adayları sosyal bilgiler dersi ile toplumu kaynaştırmak üzere okul-toplum ilişkisini sağlayan yöntem ve teknikleri kullanma, derse aile katılımı sağlama, güncel olay öğretimi gerçekleştirme, özel günlerden yararlanma gibi çalışmalar gerçekleştireceklerdir. Elde edilen bu sonuçlar ışığında şu önerilere yer verilebilir:

- Öğretmen eğitimi programlarında yer alan ‘Sosyal Bilgiler Öğretimi’ dersinde vatandaşlık eğitiminde sosyal bilgiler dersinin rolünü vurgulayacak etkinlikler düzenlenmelidir.
- Sınıf öğretmenliği programında vatandaşlık eğitimi gerçekleştirmeye yönelik okul-toplum ilişkisini artıracak seçilmiş derslere yer verilmelidir.
- Sosyal bilgiler dersinde vatandaşlık konuları ile ilgili edinilen bilgi, beceri ve değerlerin kalıcılığını sağlamaya yönelik etkinlikler gerçekleştirilmelidir.
- Toplumsal sorunların çözümünde sosyal bilgiler dersinden yararlanılmalıdır.
- Sosyal bilgiler dersinde okul ile toplumu kaynaştırmak üzere gezi, sözlü tarih, kaynak kişiden yararlanma, tarih sergisi düzenleme gibi okul-toplum ilişkisini sağlayan yöntem ve tekniklerden yararlanılmalıdır.
- Sosyal bilgilerdeki vatandaşlık ile ilgili konular toplumu geliştirmeye hizmet edecek biçimde ele alınmalıdır.
- Sosyal bilgiler dersi ile toplumun etkileşimini artırmak, öğrenilenlerin toplumsal yaşamda kullanımını sağlamak için Sivil Toplum Kuruluşları, resmi kurumlar ve özel kurumlarla okulların ortak çalışmasını sağlayacak birimler açılabilir.
- Sosyal bilgilerin toplumu geliştirme işlevinin ön plana çıkarıldığı çeşitli araştırmalar yapılabilir.

Kaynakça

- AbdulRaheem, Y., Agbonna, S. A., Jekayinfa, A. A., Sahu, A. (2011). Effects of Citizenship Education Component of Social Studies on Civic Literacy and Attachment of Upper Basic Students in Ilorin Metropolis. *African Journal of Political Science and International Relations*, 5(9), 437-441.
- Agbaria, A. K. (2011). The Social Studies Education Discourse Community on Globalization: Exploring the Agenda of Preparing Citizens for the Global Age. *Journal of Studies in International Education*, 15(1), 57-74.
- Akhan, N. E. (2011). Sosyal Bilgilerde Ekonominin Yeri ve Önemi. R. Turan. K. Ulusoy (Ed.), *Sosyal Bilgilerin Temelleri* içinde (s.390-405). Ankara: Pegem Akademi.
- Becker, A. O. S. (2007). *Democratic Education for Social Studies* (2nd edition). USA: Information Age Publishing.
- Crowe, A. R. ((2006). Technology, Citizenship, and the Social Studies Classroom: Education for Democracy in a Technological Age. *International Journal of Social Education*, 21 (1), 111-121.
- Des Rosier, N., and Bernard Colas. (2004). *Voting Counts: Electoral Reform for Canada*. Ottawa: Law Commission of Canada.
- Ertürk, M., Gökdemir, M., Daşdemir, İ. 1924 ve 2005 Sosyal Bilgiler Programları Çerçevesinde Vatandaşlık Konularının Karşılaştırılması. *IV. Uluslararası Türkiye Eğitim Araştırmaları Kongresi*, 1610-1619.
- Ersoy, A. F. (2007). *Sosyal Bilgiler Dersinde Öğretmenlerin Etkili Vatandaşlık Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Görüşleri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Farkas, S., ve Duffet, A. M. (2010). *High Schools, Civics, and Citizenship: What Social Studies Teachers Think and Do*. New York: FDR Group.

- Gökçe, N., Çengelci, T. ve Selanik Ay, T. (2009). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Alan Gezilerini Gerçekleştirme Becerilerine İlişkin Görüşleri. *IV. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi*, İstanbul: 7-9 Ekim.
- Hawe, E. M., Browne, I., Steine, A., Tuck, B. (2010). Beliefs of Experienced And Student Teachers About The Nature And Purpose Of Social Studies Education In New Zealand Elementary Schools. *Asia Pacific Journal of Education*, 30 (3), 289-304.
- Homana, G., Barber, C., Purta, J. T. (2006). Assessing School Citizenship Education Climate: Implications for the Social Studies. *CIRCLE (The Center for Information and Research on Civic Learning and Engagement) Working Paper 48*.
- Ikeno, N. (2012). New Theories and Practice in Social Studies in Japan: Is Citizenship Education the Aim of Social Studies as a School Subject?. *Journal of Social Science Education (JSSE)*, 11 (2), 24-38.
- Jasmine, B., Sim, Y. (2011). Social Studies and Citizenship for Participation in Singapore: How One State Seeks To Influence Its Citizens. *Oxford Review of Education*, 37 (6), 743-761.
- Logan, H. H. (2009). Conceptions of Citizenship Education in Preservice Elementary Social Studies Education. <http://search.proquest.com/pqdtft/docview/304910184/fulltextPDF/13D070281D041492B3A/1?accountid=15333>.
- Merey, Z. Karatekin, K., Kuş, Z. (2012). İlköğretimde Vatandaşlık Eğitimi: Karşılaştırmalı Kuramsal Bir Çalışma. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(3), 795-821.
- Moore, J. (2012). A Challenge for Social Studies Educators: Increasing Civility In Schools and Society by Modeling Civic Virtues. *The Social Studies*, 103, 140-148.
- NCSS (1994). Ten Thematic Strands in Social Studies. *Social Education*, 58(6), 365-368.
- Ortloff, H. D. (2011). Moving the Borders: Multiculturalism and Global Citizenship in the German Social Studies Classroom. *Educational Research*, 53 (2), 137-149.
- Özmen, C. (2011). Sosyal Bilgiler Eğitiminde Vatandaşlık Aktarımı Yaklaşımına İlişkin Öğretmen Görüşleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8 (15), 435-455.
- Öztürk, C. ve Deveci, H. (2011). Farklı Ülkelerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi. C. Öztürk (Ed.). *Farklı Ülkelerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programları* içinde (s. 1-41). Ankara: Pegem Akademi.
- Parker, C. W. (2010). Social Studies Education. W. Parker (Ed.). *Social Studies Today*. New York Taylor&Francis. <http://books.google.com.tr> adresinden alınmıştır.
- Pope, A., Patterson, T. (2012). Two Sides of the Megalopolis: Educating for Sustainable Citizenship. *Journal of Social Studies Education Research*, 3 (2), 1-20.
- Safran, M. (2011). Sosyal Bilgiler Öğretimine Bakış. Bayram Tay (Ed.). *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s.1-19). Ankara: Pegem Akademi.
- Shoob, S. ve Stout, C. (2008). *Teaching Social Studies Today*. W. Conklin (Ed.). USA: Shell Education.
- Sunal, C. S., Sunal, D., Lynn, A. K. (2009). Citizenship Education in the Elementary Classroom: Teacher Candidates Photograph And Describe Their Perceptions. *The Journal of Social Studies Research*, 33(1), 33-70.
- Sunal, C. S. ve Haas, M. E. (2002). *Social Studies for the Elementary and Middle Grades A Constructivist Approach*. Boston: Ally and Bacon.
- Yanpar Yelken, T. (2011). Sosyal Bilgilerde Eğitimin Yeri ve Önemi. R. Turan, K. Ulusoy (Ed.). *Sosyal Bilgilerin Temelleri* içinde (s.358-369). Ankara: Pegem Akademi.